

Zápis

z obhajoby disertační práce PhDr. Petra Valenty,

konané dne 17. září 2014 ve společné studovně knihovny Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

Téma disertační práce „*Richard Dotzauer a osobnosti podnikatelského života 19. století*“

přítomni (dle presenční listiny)

Prof. PhDr. Drahomír Jančík, CSc.

Prof. PhDr. Jiří Štaif, CSc. (školitel)

Prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc.

Prof. PhDr. Eduard Kubů, CSc.

Doc. PhDr. Michal Pullmann, Ph.D.

Doc. PhDr. et JUDr. Jakub Rákosník, Ph.D.

PhDr. Jan Hájek, CSc.

Prof. PhDr. Jiří Pokorný, CSc. (oponent)

Prof. PhDr. Aleš Zářický, CSc. (oponent) – omluven

Předseda komise prof. Jančík zahájil obhajobu a představil přítomným kandidáta.

Omluvil neúčast prof. Zářického (nemoc) a ohlásil mírné zpoždění prof. Kubů, jenž vzápětí přišel.

Školitel prof. Štaif představil doktoranda PhDr. Petra Valentu a seznámil komisi s uchazečem a s jeho disertační prací

Kandidát PhDr. Valenta seznámil přítomné se svou disertační prací. Hovořil zejména o roli a podílech podnikatelů v modernizačních změnách 19. století. Vysvětlil limity biografické metody, již použil ve své disertační práci a kterou proto obohatil o komparativní přístup, konkrétně o sondy do podnikatelského života pražského podnikatelstva (příklad Jindřicha Fügnera a Andrease Haaseho). Tak bylo možno zjistit poměrně objektivně míru ne/úspěšnosti životních strategií Richarda Dotzauera.

Kandidát nastínil definice podnikatele, jak funkční, tak posiční a vztáhl tyto definice k referenčnímu rámci vzniku občanské společnosti / moderní společnosti, které dávají liberálové vlastní obsah. Kandidát použil, vědom si jejích limitů, konstrukt druhů kapitálu (Pierre Bourdieu), ovšem vedle toho se pokusil o svébytný konstrukt podnikatelské mentality, zejména vzhledem k osvojování a využití ideologií (nacionalismus) a ekonomických teorií. Stručně zmínil konkrétní otázky situace kolem pražského Německého domu – Německého casina, role Richarda Dotzauera v pražské i v zemské politice a význam, který měl pro R. Dotzauera jeho rodný kraj. Poté oponenti přednesli závěry svých posudků

Oponent prof. Pokorný uvítal zpracování tématu, v české historiografii rozhodně nefrekventovaného. Ocenil přehlednost i spád předkládané disertační práce. Shrнул její metodologická východiska, kde poznamenal, že Bourdieovy koncepty by bylo možno před případným vydáním práce tiskem více propracovat. Dále vyzdvihl kandidátem dobře zvládnutý koncept občanské společnosti. Limitem

v úplném pohledu na Dotzauerovu pozici je jistě dochovanost pramenné základny, a to zejména ve srovnání pozic, strategií atp.; neboť význam rodinných vazeb pro společenský vzestup jedince je zásadní. Dle názoru prof. Pokorného kandidát poněkud opomněl (v hodnocení dobročinnosti manželů Dotzauerových), že manželství zůstalo bezdětným. Uvítal by dále, pokud by to bývaly prameny dovolily, větší analýzu animozit, které panovaly v německé pražské společnosti. Ocenil však kandidátovu analýzu poměrů v domácnosti Dotzauerových, zdařilou komparaci osobností Richarda Dotzauera, Jindřicha Fügnera a Andrease Haaseho. Této kvalitní komparace, stejně jako zachycení Dotzauerových osudů, pohnutek či motivací by kandidát dle názoru prof. Pokorného těžko byl schopen bez dobré znalosti dobové literatury i publicistiky.

Oponent prof. Pokorný shrnul, že se jedná o práci přínosnou, mimořádně kvalitní, přispívající k poznání pražské německé komunity.

Oponentský posudek nepřítomného prof. Zářického shrnul prof. Jančík. Prof. Zářický ocenil, že metodologicky, literárně, pramenně kandidát téma dobře zvládl, Dotzauerovu osobnost kandidát zasadil do širšího dobového kontextu. Větší pozornost však měl kandidát věnovat Dotzauerovu napojení na pražské místní struktury, zejména na ty politické. Mírné výtky prof. Zářický ve svém posudku vznesl k zasazení kapitol o Andreasi Haasem a Jindřichu Fügnerovi do předkládané disertační práce, které měly být více provázáno s celým textem, neboť v současné podobě této práce to k její škodě působí poněkud neorganicky.

Prof. Zářický doporučil práci k obhajobě.

Kandidát odpověděl na posudky oponentů

- k rodinnému prostředí Richarda Dotzauera: kandidát se domnívá, že bylo přínosnější věnovat se Dotzauerově pražské rodině a prostředí, neboť jeho bratr zemřel poměrně mlád (tradiční nervové onemocnění 19. století). Rozsáhlejší komparace tedy nebyla možná.
- Animozity mezi příslušníky pražské německé společnosti bylo obtížné rekonstruovat, vzhledem kvůli téměř nedochovaným pramenům. S výjimkou deníku Richarda Dotzauera a periodika *Tagesbote aus Böhmen* tyto třenice téměř nejsou zachyceny (dále řídce v periodiku *Tagesbote aus Böhmen*)
- Sonda do životního stylu a reprezentace byla možná díky dochovanosti sčítacích operátů ze všeobecného sčítání lidu v roce 1880. Sonda byla velmi obtížná, ale údaje v operátech obsažené jsou neocenitelné, jakkoli občas kusé.

Kandidát dále zmínil, že jako důležité vnímá vytváření sítí vztahů Richarda Dotzauera i směrem do Vídně, stejně jako prof. Zářický. Vazby na vysokou vídeňskou reprezentaci byly pro Dotzauera důležité nejen z hlediska obchodního (Dotzauerovo engagement ve zřízení ministerstva obchodu, jeho aktivity v rámci Obchodní a živnostenské komory).

Nezodpovězen zůstal námět prof. Štaifa do diskuse k předkládané disertační práci k významu nacionalismu jako obranné strategie pražských německých liberálů (prof. Štaif na zodpovězení tohoto námětu netrval).

Prof. Jančík zahájil všeobecnou diskusi.

Doc. Rákosník se kandidáta zeptal, co je možno vyvodit z pozůstalosti Richarda Dotzauera k sociální stratifikaci pražského měšťanstva, obzvlášť dle Dotzauerova pozůstalostního spisu.

Kandidát stručně zmínil značné úsilí, které věnoval „pouhému“ nalezení tohoto spisu. Obecně Dotzauer zanechal spíše menší jmění, po odečtení pasiv 70 tis. zlatých; mnoho prostředků věnoval na

účely dobročinné a podpůrné, jak v Praze, tak v rodném Krušnohoří. Po smrti Dotzauerovy manželky Eleanory i zbytek odkazu připadl dobročinným účelům, zejména podpoře různých spolků. Dle životního stylu rodiny by se dalo shrnout, že Dotzauerovi patřili k vyšší střední třídě, nikoli k velkoburžoazii. Relativně nízké nároky domácnosti byly dány i absencí potomků, tedy nízkým počtem přímých členů rodiny. Doc. Rákosník byl se zodpovězením dotazu spokojen.

Prof. Jančík se otázal, jak podle kandidátova názoru souzní Dotzauerův sociální kapitál s kapitálem ekonomickým a v čem byla Dotzauerova cena / přínos pro německou společnost.

Kandidát souhlasí, že oba kapitály souzněly. Dotzauer byl aktivní jak na poli podnikatelském, tak politickém. Jeho přínos německé komunitě tkvěl zejména v jeho zdatnosti ekonomické a ve zběhlosti v účetnictví, v neposlední řadě i v jeho schopnosti propojovat centrum a periferii – Dotzauer se nebránil širšímu sociálnímu záběru.

Prof. Štaif shrnul postavení Richarda Dotzauera v kategorii sociálně orientovaného liberalismu – zdůraznil, že Dotzauer uměl velmi dobře odhadnout podnikatelská rizika. Jeho strategii označil jako strategii obezřetného liberála: Dotzauer uměl hospodařit s velkými obnosy, ale nepouštěl se do ekonomicky riskantních podniků.

Dále *prof. Štaif* zdůraznil, že kandidát si je vědom mezí výkladových konceptů: předkládaná disertační práce se pokouší s tímto kriticky vyrovnat s konceptem Bürgertum. Prof. Štaif v této souvislosti považuje za poněkud otevřenější anglosaský koncept middle classes, který není tak ideologicky zatížen a který není tolik založen na představách aktérů o sobě samých. V disertační práci dr. Valenty je to vidět například na volbě podnikatelských sídel. Stejně tak bylo dle názoru prof. Štaifa kritičtější vymezení vůči bourdieovské teorii. Konkrétně na Dotzauerově příkladu je vidět protiklad v Dotzauerově potřebě akumulace kulturního kapitálu vůči tomu, že evidentně neměl kulturních potřeb. Tuto linii předkládané disertace považuje prof. Štaif za zvláště přínosnou.

Prof. Čechura se zajímal o rozsah Dotzauerovy pozůstalosti v Jindřichovicích.

Kandidát: 5 kartonů, v nichž zvláště cenné jsou Dotzauerovy denníky, dále zajímavý je ikonografický materiál, který napomáhal osvětlit Dotzauerovo ideologické zakotvení. Z pozůstalosti je možno rekonstruovat Dotzauerovu zálibu v turistice, cestování a s tím spojenou podporu příslušných německých spolků.

Vyjádření oponenta ke kandidátovu vypořádání s námitkami

Prof. Pokorný byl spokojen s tím, jak se kandidát vypořádal s námitkami. Obecně ještě shrnul téma angažovanosti měšťanstva ve spolcích. Vztaženo k Richardu Dotzauerovi: ten začal s podnikatelskými aktivitami ve velmi dynamickém tempu. Byla to opět patrně absence potomstva, která způsobila jisté zmírnění v Dotzauerově podnikatelském úsilí – necítil patrně potřebu budovat rodinný podnik bez vyhlídky na dědice.

Prof. Štaif k podnikatelským aktivitám Richarda Dotzauera: podnikatel se angažoval v (na místní poměry) velkých bankovních ústavech, v Eskomptní bance či v Union bance nebo v jiných velkých podnicích, ovšem nevyužil svých šancí, patrně z důvodů jistých mentálních zábran. S tím souvisí i Dotzauerův společenský život – přes všechny teoretické předpoklady u Dotzauerů nevedli salon v pravém slova smyslu.

Dr. Hájek k tomu dodal, že kulturní engagement souvisí i s generačním fenoménem – u Dotzauera toto odpadlo. Jako obchodník Dotzauer nekumuloval kapitál, naopak, zisk věnoval spolkům. Též pro něj byla velmi podstatná vazba na jeho rodný kraj, kde hledal odpočinek. Je nutno si dále uvědomit

naprosto odlišné (proti dnešní době) postavení Kraslic a Krušnohorského regionu. Oblast v byla v době Dotzauerova života vyspělá. Dr. Hájek též postrádal – s vědomím nemožnosti vytěžit neexistující prameny – srovnání mezi bratry Dotzauerovými.

Prof. Štaif stručně připomenul význam učených let, která Dotzauer prožil ve Vídni.

Prof. Kubů vyzdvihl Dotzauerův význam v pražské společnosti jako v místním konceptu osobnosti špičkové. Tyto místní podmínky ovšem byly naprosto nesrovnatelné s Vídni, ať je na to pohlíženo z kterékoli strany (význam bankovních domů). V této perspektivě je maloměstský jak životní styl v Praze, tak mentální mapy účastníků, ale též jejich kulturní život nebo způsob konzumu. Tento kontrast se objevuje i ve srovnání Prahy s Brnem, které v tomto ohledu nachází a přijímá vídeňský styl i vzory, což je samozřejmě dáno i geografickou blízkostí moravské metropole k Vídni. jako špičková osobnost špičková v místním konceptu. Nejen u Richarda Dotzauera je rozdíl patrný možná i v generačním zpoždění. *Prof. Kubů* se kandidáta zeptal, jak by tedy Richarda Dotzauera přiměřil k Vídni?

Kandidát předestřel, že Dotzauerův vztah k Vídni byl negativní. Bylo to dáno již jeho zkušenostmi v dětství. Stručně řečeno, u Dotzauera neproběhl transfer kulturních vzorců. *Kandidát* ještě připomněl, že ve své práci brněnské prostředí reflektoval, i na pracích doc. Fasory.

Prof. Kubů upřesnil, že životní standard je ve Vídni byl naprosto odlišný. V Praze například bylo málo s Vídni srovnatelných i restauračních podniků (jeden – hotel Sachs). Může být postulována teze, že přes veškerý negativní vztah Richard Dotzauer a další k Vídni zespondu vzhlíželi.

Prof. Jančík konstatoval, že k témuž závěru dospěl v oponentském posudku prof. Zářický.

Kandidát považuje za důležité, že Dotzauer byl inspirován až okouzlen Londýnem. I obchodně se orientoval progresivně na Hamburk, Vídeň a na severozápadní cestu – v tomto světle hlouběji reflektoval ekonomický liberalismus a jeho limity.

Jelikož se nikdo další do diskuse nehlásil, *prof. Jančík* tímto *diskusi ukončil*. Komise přistoupila k tajnému hlasování.

Vyhlášení výsledku tajného hlasování:

Prof. Jančík: počet členů komise: 7, přítomno 7 členů komise

Komise navrhla kandidátovi, PhDr. Petru Valentovi, udělit titul doktor (Ph.D.) 7 hlasy, tedy hlasy všech přítomných členů komise.

Zapsala: Veronika Knotková

Podpis předsedy komise

